

Het volk Israël na de ballingschap

Herbouw van stad en tempel

Het edict van Kores (Ezra 1:2-4) heeft tot gevolg dat een deel van de ballingen uit Babylon naar Jeruzalem terugkeert (Ezra 1:5-11). Ze richten het altaar weer op en brengen weer het dagelijks brandoffer (Ezra 3:1-6). Met de herbouw van de tempel wordt ook begonnen. De fundering wordt gelegd onder het zingen van: "Want Hij is goed, want in eeuwigheid duurt Zijn barmhartigheid voor Israël" (Ezra 3:11).

Maar de teruggekeerden ondervinden tegenstand van de bewoners van het land. Door het omkopen van een aantal invloedrijke personen weten zij de bouw van de tempel te stoppen (Ezra 4:5). Dat blijft zo tot het tweede jaar van Darius I. Op de eerste dag van de zesde maand van dat jaar treedt echter de profeet Haggai op: "Zo spreekt Jahwe van de machten: Dit volk denkt, dat de tijd nog niet is gekomen, de tijd om het huis van Jahwe te herbouwen. ... Is het voor u dan wel de tijd om zelf in uw goed betimmerde huizen te wonen, terwijl dit huis nog een ruïne is?" (Hag. 1:2, 4). Het gevolg is dat de herbouw van de tempel hervat wordt onder leiding van Zerubbabel, een nakomeling van David, en de hogepriester Jozua (Hag. 1:14). Tussen beginnen en voltooiën moet er nog wel heel wat werk worden verricht. Kijk alleen maar eens naar de berg puin die er ligt. Maar de profeet Zacharia kondigt aan dat die grote berg voor het oog van Zerubbabel een vlakte zal worden (Zach. 4:7). En hij verzekert: "Zerubbabels handen hebben van deze tempel de fundamenten gelegd: zijn handen zullen hem ook voltooiën. Dan zult gij erkennen dat Jahwe van de machten mij tot u gezonden heeft. Wie toen het kleine begin gering hebben geschat, zij zullen zich dan verheugen, als zij de middensteen zien in de hand van Zerubbabel." (Zach. 4:9-10). In het zesde regeringsjaar van Darius I is de bouw van de tempel inderdaad voltooid (Ezra 6:15).

Uit onderzoek van Darius was gebleken, dat Kores opdracht voor de tempelbouw gegeven had (Ezra 6:2-4). De joden konden daarom ook op zijn steun rekenen (Ezra 6:6-12). Maar onder Ahasveros en Artachsasta I verandert de situatie (Ezra 4:6-23). Daardoor komt de herbouw van Jeruzalem tot stilstand. De joden worden met geweld gedwongen het werk te staken (Ezra 4:23). Waarom overkomt het volk deze tegenspoed? Uit het boek Maleachi blijkt dat de teruggekeerden daar zelf wel bepaalde gedachten over hebben. Gods liefde voor Zijn volk is volgens hen gedooft. Er is in elk geval niets meer van te merken (Mal. 1:2). "Het is zinloos God te dienen", zeggen ze (Mal. 3:14). En ze vragen: "Waar blijft de God van het recht?" (Mal. 2:17). God wijst de beschuldiging van gebrek aan liefde van Zijn kant af (Mal. 1:2-5). Het is juist andersom. Het volk toont geen liefde voor zijn God. Ga maar na. De priesters brengen minderwaardige offers (Mal. 1:6-14). En het volk bestelt zijn God door niet de tienden op te brengen (Mal. 3:6-12). Verder herinnert God de Israëlieten eraan, dat Hij Getuige geweest is bij hun huwelijksluiting (Mal. 2:14). Maar wat hebben ze gedaan? Ze hebben hun vrouw verstoten en in plaats van haar de dochter van een vreemde god gehuwd (Mal. 2:11). En dan vraagt men zich ook nog af, waarom God hun offers niet met welgevallen aanneemt (Mal. 2:13).

Wil er nog ooit iets terecht komen van de verdere herbouw van Jeruzalem, dan moet er eerst iets aan deze misstanden gedaan worden. Dan moeten de priesters weer offers brengen zoals dat betaamt (Mal. 3:3). Tijdens de regering van Artachsasta II vertrekt de schriftgeleerde Ezra uit Babylon naar Jeruzalem om de voorschriften en bepalingen van Gods wet te onderwijzen (Ezra 7:1-10). Als Ezra in Jeruzalem is aangekomen, hoort hij hoe het er met het volk voorstaat (Ezra 9:1-2). Onder zijn leiding worden de Israëlieten verplicht hun heidense vrouwen weg te zenden (Ezra 10). Intussen is Jeruzalem nog steeds een stad zonder muur (Neh. 1:3). Maar ook daar gaat verandering in komen. Onder leiding van Nehemia wordt de muur herbouwd, ook al is er zware tegenstand van de omwonende volken (Neh. 3-4, 6). Nehemia neemt

ook maatregelen tegen sociaal onrecht onder het volk (Neh. 5). En Ezra onderwijst het volk uit de wet van Mozes (Neh. 8). Het volk verbindt zich om de wet van Mozes na te leven (Neh. 10). De tienden worden weer opgebracht (Neh. 12:44-47).

Tijdens afwezigheid van Nehemia gaat het echter weer mis. De tienden worden niet meer opgebracht (Neh. 13:10). De sabbat wordt niet meer geheiligd (Neh. 13:15). Bovendien hebben de joden weer heidense vrouwen gehuwd (Neh. 13:23). Nehemia deelt mee dat dit kwaad zelfs in de hogepriesterlijke familie is doorgedrongen: "Een zoon van Jojada, de zoon van Eljasib, de hogepriester, was de schoonzoon van Sanballat, de Choroniet. Ik heb hem verbannen. Vergeld hun, mijn God, want zij hebben hun priesterlijke ambt en hun verplichtingen als priester en leviet onteerd." (Neh. 13:28-29).

De grote verdrukking

Het Perzische rijk wordt vervangen door het Griekse van Alexander de Grote (Dan. 8:5-7; 11:3; 1 Makk. 1:1). Na de dood van Alexander de Grote wordt het rijk onder zijn vier veldheren verdeeld (Dan. 7:2-7; 8:8; 11:4; 1 Makk. 1:6). Judea behoort nu eens tot het noordelijke (Syrië), dan weer tot het zuidelijke rijk (Egypte). Stad en tempel worden echter door God beschermd. Maar er is een ander gevaar dat de tempel bedreigt. Alexander de Grote streefde er naar in heel zijn rijk de Griekse cultuur ingang te doen vinden. Onder zijn opvolgers wordt dit streven voortgezet. Ook in Judea grijpt de vergrieksing om zich heen. Er komt een stroming (hellenisten) die de vergrieksing propageert en het verbond van God met Israël negeert (1 Makk. 1:11-15; 2 Makk. 4:1-20). Daartegenover is er een andere stroming (Chasideeën) die trouw wil blijven aan het verbond. Maar de hellenisten krijgen de overhand. De schapen hebben een afkeer van hun Herder gekregen (Zach. 11:8b).

Nu is Gods geduld op: "Ik weid u niet meer; laat sterven wat sterven moet, laat verdwijnen wat moet verdwijnen en laat de overblijvenden elkaars vlees maar verslinden." (Zach. 11:9). Het verbond dat God met de volken gesloten had om Israël te ontzien wordt nu verbroken (Zach. 11:11), evenals de broederschap tussen Juda en Israël (Zach. 11:14). En er komt een nietswaardige herder die de kudde niet zal ontzien (Zach. 11:15-17). De wettige hogepriester Onias III wordt door zijn broer Jason uit het hogepriesterschap verdrongen (2 Makk. 4:7). Later wordt Jason zelf weer door Menelaüs verdrongen (2 Makk. 4:24). Om aan geld te komen verduistert Menelaüs een deel van de tempelvaten. De vroegere hogepriester Onias protesteert hier tegen. Hij wordt daarom in opdracht van Menelaüs vermoord (2 Makk. 4:32-34). Eeuwen geleden was dit al aan Daniël voorgezegd (Dan. 9:26). Maar God had ook aangekondigd dat Onias niet de enige zou zijn die gedood zou worden: "Zwaard, word wakker en keer je tegen Mijn herder, tegen de man die Mij zo na staat! Tref de herder: dan worden de schapen verstrooid en keer Ik Mijn hand tegen de kleinen. In het hele land zullen er twee van de drie uitgeroeid worden en sterven; slechts de derde blijft over" (Zach. 13:7-8).

Als de Syrische koning Antiochus IV terugkomt van een veldtocht tegen Egypte richt hij in Jeruzalem een vreselijke slachting aan en plundert de tempel (2 Makk. 5:11-20; 1 Makk. 1:16-28; Dan. 11:30). Twee jaar later zendt de koning Apollonius naar Jeruzalem. Hij doet zich mooi voor en weet zo het vertrouwen van de inwoners van Jeruzalem te winnen (1 Makk. 1:30; 2 Makk. 5:25). Die komen daar bedrogen mee uit. De stad wordt veroverd, de huizen geplunderd, de mannen gedood en vrouwen en kinderen als slaven weggevoerd (1 Makk. 1:31-32; 2 Makk. 5:24, 26; Zach. 14:2). De Syriërs vormen de stad van David (vgl. 2 Sam. 5:7, 9) om tot een burcht, waarin ze de buit in veiligheid brengen (1 Makk. 1:33-35), zoals de profeet Zacharia voorgezegd had: "Er komt een dag van Jahwe, een dag waarop gij geplunderd wordt en de buit binnen uw muren wordt verdeeld." (Zach. 14:1).

Maar het ergste komt nog. De koning (Antiochus IV) vaardigt een bevel uit dat allen „n volk moeten worden en dat ieder zijn eigen gebruiken moet opgeven (1 Makk. 1:41-42). De tempel van Jeruzalem wordt ontheiligd en gewijd aan Zeus Olympius (2 Makk. 6:2). Het dagelijks offer wordt gestaakt (Dan. 8:11). Op het brandofferaltaar wordt een afgodsaltaar gebouwd: de gruwel der verwoesting (1 Makk. 1:54, 59; 6:7; Dan. 11:31; 12:11). De vergrieksing wordt met geweld doorgevoerd. De besnijdenis en het vieren van de sabbatten zijn verboden (1 Makk. 1:45, 48; 2 Makk. 6:6, 10; Dan. 7:25). Men wordt verplicht om het varkensvlees van de offermaaltijden te eten. Wie weigert wordt onherroepelijk gedood (1 Makk. 1:63; 2 Makk. 6:18-7:42). Zo'n grote verdrukking is er nog nooit eerder geweest (Dan. 12:1).

Toch neemt de druk enigszins af (Dan. 11:34). Onder leiding van Judas de Makkabeeër komt er een guerilla-oorlog tegen de Syriërs op gang (2 Makk. 8:1-7). In een aantal opeenvolgende veldslagen lijden de Syriërs een verpletterende nederlaag (1 Makk. 3:10-4:35; Zach. 9:11-17; 10:3-12; 12:1-9). Nu kan de tempeldienst weer hersteld worden (1 Makk. 4:36). De joden treffen de tempel woest en verlaten aan: "Toen ze de verlatenheid van de tempel zagen met het ontwijde brandofferaltaar, met de door brand verwoeste poorten, met het struikgewas in de voorhoven even dicht als in een bos of op een berg, met de vernielde zalen, scheurden ze hun kleren, hieven een luide weeklacht aan, bestrooiden zich met as en wierpen zich plat ter aarde; en op het signaal van de trompetten riepen ze luide ten hemel." (1 Makk. 4:38-39). Zo kwam uit wat God bij monde van de profeet Zacharia gesproken had: "Dan zullen zij opzien naar Hem, die zij doorstoken hebben, en over Hem een rouwklacht houden, zoals men die houdt over de enige zoon; zij zullen om Hem klagen, zoals men klaagt om de eerstgeborene. Zoals de rouwklacht om Hadadrimmon in de vlakte van Megiddo, zo groot zal de rouwklacht in Jeruzalem zijn." (Zach. 12:10-11).

Verhoging en vernedering

Na de tempelreiniging moet Judas nog vele veldslagen voeren (1 Makk. 5-7). Om zijn positie te versterken besluit hij een bondgenootschap met de machtige Romeinen aan te gaan (1 Makk. 8). Maar in de daarop volgende veldslag met de Syriërs sneuvelt hij (1 Makk. 9:1-22). Zijn broer Jonatan neemt de leiding over (1 Makk. 9:23-31).

Onder Jonatan komt de strijd nog meer in politiek vaarwater. De Syrische koning Demetrius I krijgt te maken met de troonpretendent Alexander Balas. Beiden dingen om het hardst om de gunst van Jonatan. Deze krijgt uit de handen van Alexander Balas een purperen mantel, een gouden krans en ... het hogepriesterschap (1 Makk. 10:20). Als later Demetrius II aan de macht komt, weet Jonatan ook zijn gunst te winnen (1 Makk. 11:24). Maar tenslotte wordt Jonatan gevangen genomen (1 Makk. 12:39-53) en om het leven gebracht (1 Makk. 13:23).

Jonatan wordt opgevolgd door zijn broer Simon (1 Makk. 13:1-9). Simon slaagt erin de Syrische burcht in Jeruzalem te veroveren (1 Makk. 13:49-52). Onder Simon heerst er vrede in het land: "Vrede bracht hij over het land en in Israël heerste een uitbundige vreugde. Iedereen zat onbekommerd onder zijn wijnstok en vijgeboom." (1 Makk. 14:11-12). Om zijn verdiensten wordt Simon officieel door het volk tot leider en hogepriester aangesteld (1 Makk. 14:25-49). Zo ontstaat de hogepriesterlijke dynastie van de Hasmoneeën.

Onder Simons zoon Hyrkanus I trekt de Syrische koning Antiochus VII tegen Judea op. Hij sluit Hyrkanus in Jeruzalem in. Als het Loofhuttenfeest aanbreekt, vraagt Hyrkanus om een wapenstilstand van zeven dagen. Antiochus VII bewilligt in de gevraagde wapenstilstand. Bovendien zendt hij offergaven naar Jeruzalem: stieren met vergulde horens en reukwerk en verder gouden en zilveren vaten (Ant. XIII 8:2). Er is kennelijk heel wat veranderd sinds Antiochus IV de tempel van Jeruzalem liet ontwijden. De tempel staat nu in hoog aanzien, ook bij heidense koningen. We zien hier iets van wat de profeet Zacharia namens God

aankondigde: "En alle overlevenden van al de volken die tegen Jeruzalem waren opgetrokken zullen dan ieder jaar opgaan om zich neer te buigen voor de Koning, Jahwe van de machten, en om het loofhuttenfeest te vieren." (Zach. 14:16).

Als Hyrkanus sterker geworden is, dwingt hij de Edomieten zich te laten besnijden (Ant. XIII 9:1). Vanaf die tijd maken de Edomieten deel uit van het joodse volk. Ook verder onderneemt Hyrkanus vele veldtochten. Het gaat in toenemende mate om het veroveren van machtsposities. Daarin past ook dat Hyrkanus afstand neemt van de Farizeeën en zich aansluit bij de (vrijzinnige) Sadduceeën (Ant. XIII 10:5-6).

Hyrkanus' zoon Aristobulus is de eerste uit het Hasmonese huis die zich tot koning laat kronen. Om zijn machtspositie veilig te stellen, laat hij zijn moeder en drie van zijn broers in de gevangenis zetten. Zijn moeder laat hij in de gevangenis verhongeren (Ant. XIII 11:1). Zijn broer Antigonus laat hij later uit wantrouwen doden (Ant. XIII 11:2). Hijzelf sterft niet lang daarna (Ant. XIII 11:3).

De weduwe van Aristobulus laat de drie broers vrij en verheft een van de drie, Alexander Jannai, tot koning (Ant. XIII 12:1). Onder deze koning komt het tot een regelrechte burgeroorlog. Op een loofhuttenfeest krijgt Alexander niet alleen citroenen, maar ook het verwijt dat hij onwaardig is hogepriester te zijn, naar het hoofd geslingerd. De koning laat het er niet bij zitten. Op zijn bevel worden 6000 Joden gedood. Enige tijd later komen de Farizeeën openlijk in opstand tegen hun koning. Zes jaar lang voert Alexander Jannai strijd tegen hen (Ant. XIII 13:5). Uiteindelijk weet hij toch de overwinning te behalen. Uit wraak voor het hem aangedane leed laat hij 800 van de voornaamste opstandelingen kruisigen en hun vrouwen en kinderen voor hun ogen ombrengen (Ant. XIII 14:2). Na zijn dood neemt zijn vrouw, Alexandra, het bewind over (Ant. XIII 16:1). Zij onderhoudt goede betrekkingen met de Farizeeën. Het land beleeft een tijd van voorspoed (Ant. XIII 16:2).

Na de dood van Alexandra komt er tweespalt. Aristobulus betwist zijn oudere broer Hyrkanus het recht op de troon en het hogepriesterschap. Deze legt zich daar in eerste instantie bij neer (Ant. XIV 1:2). Maar door het gestook van de Edomiet Antipater, de vader van Herodes de Grote, besluit Hyrkanus toch weer zijn rechten op te eisen (Ant. XIV 1:3-4). Uiteindelijk komt het erop neer dat beiden naar de Romeinen gaan om hun zaak uiteen te zetten en hulp te vragen. Als derde partij verschijnt het volk, dat liever helemaal van de beide broers verlost is (Ant. XIV 3:2). Het eindresultaat is dat Pompejus in 63 v.Chr. Jeruzalem belegert (Ant. XIV 4:1). De aanhangers van Hyrkanus openen de poorten voor Pompejus, terwijl de aanhangers van Aristobulus zich op de tempel verschansen (Ant. XIV 4:2). Een bloedbad volgt. Pompejus betreedt het tempelhuis, maar raakt niets aan en geeft bevel de tempeldienst weer voortgang te laten vinden. Jeruzalem wordt onderworpen aan de Romeinse landvoogden en krijgt een schatting opgelegd. Het joodse gebied wordt ingeperkt (Ant. XIV 4:4).

Zo is er na een eeuw weer een einde gekomen aan de joodse vrijheid. Niettemin kan de tempeldienst ongestoord doorgang vinden. In de gehele bewoonde wereld wordt de tempel geëerd, volgens het woord dat God bij monde van de profeet Jesaja gesproken had: "Want Mijn huis zal heten: Huis van gebed voor alle volken." (Jes. 56:7).

Albert Welleweerd, 1990